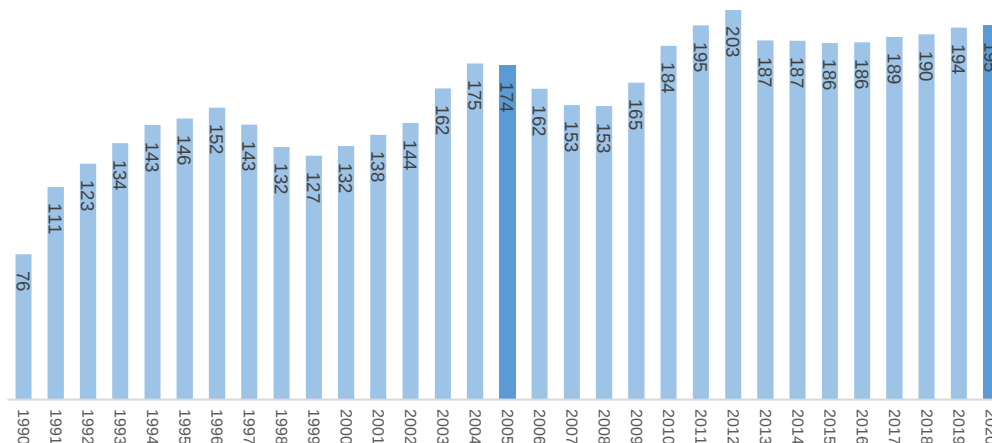

Podmienečné prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody a jeho kľúčové zmeny

1 ÚVOD

Súčasný stav väzenstva poskytuje reálny obraz naplňovania cieľov rekodifikácie trestného práva a primárnych cieľov sankčnej politiky. Ambíciou zákonodarcu bolo *filozofiu ukladania trestných sankcií, najmä v prípade menej závažných trestných činov, postaviť na chápaní trestu odňatia slobody ako ultima ratio, pričom dôraz mal byť kladený na individuálny prístup pri riešení trestných vecí na základe širokej možnosti využitia alternatívnych sankcií a odklonov tak, aby sa v najširšej miere zaistila pozitívna motivácia páchateľa*.¹ Za týmto účelom sa rozšírila paleta trestov o trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, resp. podmienečný odklad výkonu trestu s probačným dohľadom.

Predkladaný príspevok nadväzuje na niektoré zistenia výskumného projektu VEGA „Hodnotenie implementácie a budúceho vývoja sankčného mechanizmu po 10 rokoch účinnosti trestných kódexov v SR“, ktorý realizovala Právnická fakulta Univerzity Komenského v spolupráci s Generálnym riaditeľstvom Zboru väzenskej a justičnej stráže. V príspevku s názvom „Môže za preplnenosť väzníc len rozhodovacia činnosť súdov?“ sme s Dr. Ľorkom konštatovali, že počet odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody neklesá i napriek tomu, že dlhodobo klesá registrovaná kriminalita a klesá aj počet uložených nepodmienečných trestov. Dokonca, práve naopak a v priamom rozpore s ambíciou zákonodarcu znížiť počet krátkodobých trestov odňatia slobody, stúpa počet krátkodobých nepodmienečných trestov odňatia slobody. Analýzou prípadov odsúdených vykonávajúcich nepodmienečný trest odňatia slobody do jedného roka (začiatkom roka 2018 to bolo približne 15 % z celkového počtu odsúdených) sme vyvrátili laicky ponúkanú hypotézu o „zlej“ rozhodovacej praxi súdov. Zistili sme, že z 1304 odsúdených vykonávajúcich trest odňatia slobody do jedného roka neboli pred nástupom výkonu trestu vôbec súdne trestaní 28 odsúdení (tzv. čistí prvotrestaní) a teda že súdy u prvotrestaných odsúdených prioritne ukladajú podmienečný trest odňatia slobody alebo iný alternatívny trest.² Keďže výsledok uvedeného skúmania nás posunul len o vylúčenie jednej hypotézy, bolo prirodzené neuspokojiť sa s uvedeným a identifikovať iné dôvody rastúceho počtu väznených osôb.

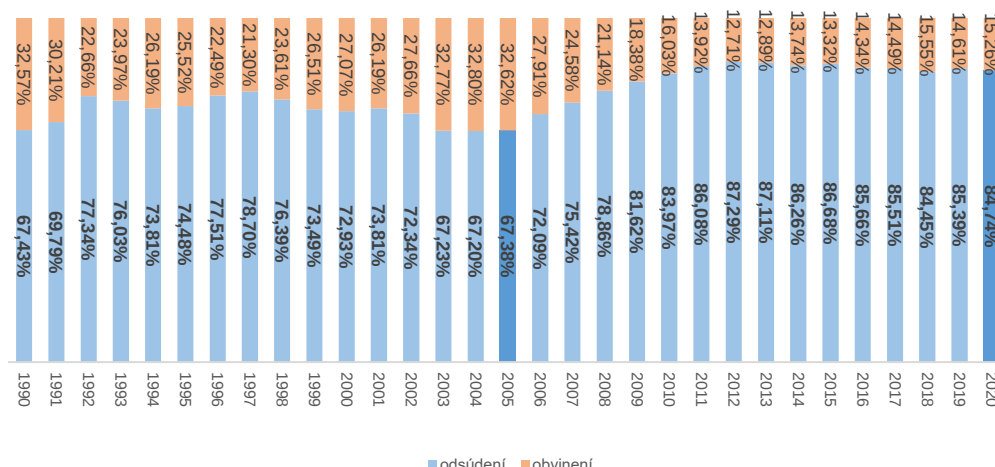

Graf 1: Vývoj indexu väzenskej populácie v SR (1990 – 2020)

Zásadný rast indexu väzenskej populácie (počet väznených osôb na 100 tis. obyvateľov) je spôsobený kategóriou odsúdených osôb vykonávajúcich nepodmienečný trest odňatia slobody. Kým napríklad v roku 2005 bolo 174 väznených osôb na 100 tis. obyvateľov tvorených zo 67 % odsúdenými osobami, tak aktuálne je 195 väznených osôb na 100 tis. obyvateľov tvorených odsúdenými osobami až skoro z 85 %.

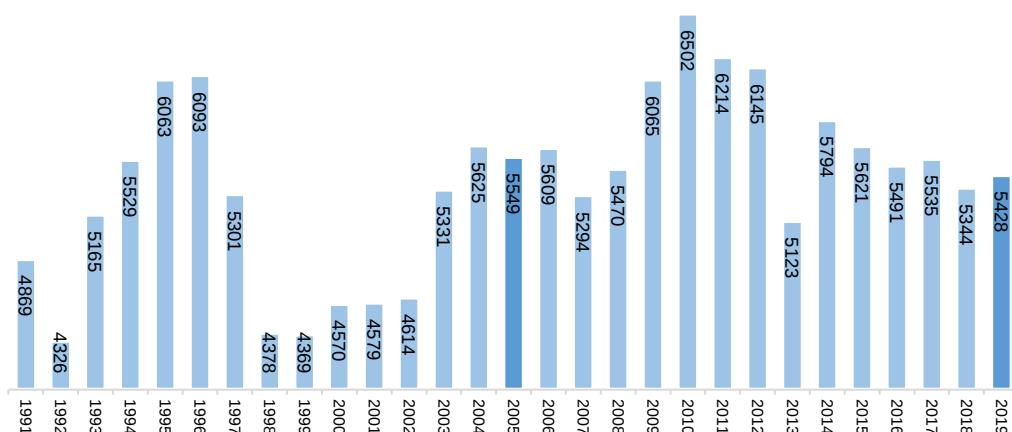
¹ Bližšie v dôvodovej správe k návrhu Trestného zákona z roku 2005 (dostupné online: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=189687>).

² Bližšie GRIGER, J., ĽORKO, J. 2018. Môže za preplnenosť väzníc len rozhodovacia činnosť súdov. In Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2018: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2018., ISBN 978-80-7160-484-6, s. 416 - 423.

Graf 2: Vývoj štruktúry indexu väzenskej populácie v SR (1990 – 2020)

Nárast indexu väzenskej populácie na Slovensku neodzrkadľuje vývoju kriminality. Kým v roku 2009 bolo podľa štatistiky kriminality v Slovenskej republike zaregistrovaných celkovo 104 905 trestných činov (objasnených bolo 49 453 trestných činov), tak v roku 2019 bolo zaregistrovaných už iba 58 829 trestných činov (objasnených bolo 36 445 trestných činov). Takéto výrazné, od roku 2009 skoro 50 % zníženie počtu prípadov registrovaných trestných činov sprevádzané vyššou percentuálnou mierou ich objasnenosti³, sa prejavuje iba v nižšom počte nástupov odsúdených do výkonu trestu odňatia slobody.

Graf 3: Vývoj počtu nástupov odsúdených do výkonu trestu odňatia slobody v SR (1991 – 2019)

Skutočnosť, že rastúci počet väznených osôb nie je spôsobený zvýšeným počtom nástupov do výkonu trestu odňatia slobody, vedie pri hľadaní dôvodov rastúcej väzenskej populácie k formulácii dvoch hypotéz:

1. rastúci počet odsúdených je spôsobený dĺžkou nariadených trestov;
2. rastúci počet odsúdených súvisí s nižším počtom podmienene prepustených odsúdených.

V predložennom príspevku sa budem detailne venovať druhej hypotéze, v ktorej nadviažem na prácu Dr. Heleny Liškovej z roku 1988 o podmienčnom prepustení odsúdených z výkonu trestu odňatia slobody.⁴

2 PODSTATA A POSTAVENIA PODMIENEČNÉHO PREPUSTENIA V SYSTÉME TRESTNÝCH SANKCIÍ

Snahou moderného väzenstva nie je odsúdeného izolovať od života, ale životu na slobode sa čo najviac priblížiť. Táto snaha má však svoje limity dané prostredím väznice, v ktorom na odsúdeného pôsobí nielen odborný väzenský personál, ale súčasne na odsúdeného pôsobia negatívne účinky izolácie a ostatní odsúdení. Správne načasovanie opustenia väznice, doplnené dohľadom a sprevádzaním odsúdeného počas skúšobnej doby, tak napomáha skutočnému cieľu výkonu trestu odňatia slobody viac, ako snaha o dlhšiu nápravu odsúdeného vo

³ Zdroj: Štatistika kriminality v Slovenskej republike (dostupné online: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>).

⁴ LIŠKOVÁ, H.: Podmienené prepustenie odsúdených z výkonu trestu odňatia slobody. In: Penologické zošity 7, Bratislava Tlačiareň ZNV SSR Leopoldov, 1988

väznici. Náprava odsúdeného a ochrana spoločnosti sa totiž neprejaví v „umelom“ väzenskom prostredí, ale až na slobode.⁵

Podmienečné prepustenie neznamená ukončenie trestu (ide len o ukončenie výkonu nepodmienečného trestu odňatia slobody), ale „pokračovanie pôsobení na pachateľa v jiných podmínkách (na slobode) a jinými prostředky než vlastním výkonem nepodminěného trestu odnětí svobody (probačním dohledem, přiměřenými omezeními a přiměřenými povinnostmi, dalšími opatřeními)“.⁶ Kanadská komisia pre podmienečné prepustenie (Parole Board of Canada) zdôrazňuje, že **predstava o slobode podmienečne prepustených je mýtus**, pretože podmienečne prepustení musia počas stanovenej doby plniť povinnosti uložené pri podmienečnom prepustení (napr. zdržať sa požívania alkoholu, vyhnúť sa kontaktu s určenými osobami, zúčastniť sa určených programov), musia navštevovať probačného úradníka a v prípade porušenie niektorej z uložených povinností im môže byť nariadený návrat do väzenia.⁷ Tento názor vychádza aj z historického pozadia inštitútu podmienečného prepustenia (označovaného pôvodne pojmom ticket of leave), ktorý sa začal využívať najskôr v austrálskych „trestných kolóniách“ (model podobný systému podmienečného prepustenia navrhol v roku 1839 britský reformátor Alexander Maconochie) a pod vplyvom anglických a amerických penológov a väzenských reformátorov (John Howard, Jeremy Bentham, Zebulon Reed Brockway) sa za krátku dobu stal plnohodnotnou súčasťou zavádzaného progresívneho systému výkonu trestu.

Pre účely predkladaného príspevku môžeme podmienečné prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody vymedziť ako **predčasné prepustenie odsúdeného z výkonu trestu realizovaného pod dohľadom väzenských pracovníkov do výkonu podmienečného trestu odňatia slobody pozostávajúceho z plnenia jasne stanoveného a individualizovaného plánu resocializácie v civilnom prostredí.**

Hmotnoprávne podmienky a proces rozhodnutia o podmienečnom prepustení sú ovplyvnené aplikovaným systémom (modelom) podmienečného prepustenia:

1. **Diskrečný alebo arbitrárny systém (model) podmienečného prepustenia** (conditional release, discretionary release) je založený na individuálnom rozhodnutí oprávneného orgánu posudzujúceho naplnenie formálnych a materiálnych podmienok potrebných na podmienečné prepustenie. Výhodou tohto systému (aplikovaného aj v podmienkach SR – detailnejšie rozobrané v ďalšom texte) je motivácia odsúdených k zmene správania a plneniu povinností. Nevýhodou je najmä
 - absencia explicitne stanovených materiálnych podmienok (používanie všeobecných formulácií ako preukázanie polepšenia, vedenie riadneho života po prepustení a pod.);
 - rozdiely v rozhodovaní viacerých oprávnených subjektov a s tým súvisiaci problém právnej istoty);
 - posudzovanie pravdepodobnosti recidívy trestných činov;
 - faktická nerealizovateľnosť podmienečného prepustenia pri menej nebezpečných odsúdených vykonávajúcich krátke tresty odňatia slobody;
 - súhlas odsúdeného s podmienečným prepustením.
2. **Systém (model) automatického podmienečného prepustenia – mandátny systém** (mandatory release, statutory release) je založený na pevnom termíne prechodu odsúdeného do civilného prostredia (oprávnený orgán rozhoduje výlučne o podmienkach, ktoré musí podmienečne prepustený plniť v civilnom prostredí), ktorý sa môže posunúť napríklad v závislosti od dĺžky výkonu niektorých disciplinárnych trestov počas uväznenia – výhodou tohto systému sú rovnaké a zrozumiteľné podmienky na podmienečné prepustenie pre všetkých odsúdených, ktorých aplikácia pomáha predchádzať „svojvoľným“ rozhodnutiam oprávneného orgánu. Na druhej strane znalosť dátumu podmienečného prepustenia znižuje motiváciu väzňov zapájať sa do plnenia programu zaobchádzania, resp. absencia súhlasu odsúdeného môže viesť k riziku „úmyselného“ sabotovania určených podmienok podmienečného prepustenia.
3. **Zmiešaný systém (model) podmienečného prepustenia** (mixed release) je založený na kombinácii mandátneho systému pri krátkych trestoch a diskrečného systému pri ostatných trestoch.⁸

⁵ GRIGER, J.: Perspektívy podmienečného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody v zrkadle existujúcich možností podpory odsúdených na plynulý prechod do občianskeho života. In: Romža, S (ed.). Zborník vedeckých príspevkov z Interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie „III. KOŠICKÉ DNI TRESTNÉHO PRÁVA - Kriminologické a organizačno-technické aspekty privatizácie trestného práva, 06. – 07. 11. 2019, Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta. s. 273 - 284.

⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní zákoník: komentář. I, § 1-139. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1078.

⁷ Bližšie <https://www.canada.ca/en/parole-board/corporate/publications-and-forms/parole-decision-making-myths-and-realities.html>

⁸ TOURNIER, P. V.: Systems of Conditional Release (Parole) in the Member States of the Council of Europe. In: Champ pénal/ Penal field - Vol. I/2004 (dostupné online: <http://journals.openedition.org/champpenal/378> ; DOI : <https://doi.org/10.4000/champpenal.378>).

Graf 4: Mapa aplikovaného systému podmienenej prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody v krajinách Európskej únie (údaje z roku 2011)⁹

Uvedené systémy môžu byť v jednotlivých krajinách doplnené o rôzne typy podmienenej prepustenia, ktoré sa líšia podmienkami uloženia, orgánom oprávneným k ich udeleniu a systémom dohľadu – od dočasného opustenia ústavu z rodinných dôvodov alebo komunitných dôvodov (temporary absence), cez denné podmienkové prepustenie, počas ktorého sa odsúdený vráti do väznice len v noci (day parole) až po plné podmienkové prepustenie (full parole) monitorované určeným úradníkom, komunitou, mimovládnu organizáciou alebo elektronickým monitorovacím systémom.

Veľký význam z pohľadu legislatívneho ukotvenia inštitútu podmienenej prepustenia v rámci Európy má Odporúčanie Rec(2003)22 Výboru ministrov Rady Európy členským štátom týkajúce sa podmienenej prepustenia. Hoci toto odporúčanie nemá záväzný charakter, dôležitá je skutočnosť, že Európsky súd pre ľudské práva sa vo svojich rozhodnutiach (Dickson v. United Kingdom, Kafkaris v. Cyprus) týkajúcich sa podmienenej prepustenia na neho odvolával.¹⁰ Toto odporúčanie podnecuje všetky členské štáty Rady Európy, aby v rámci svojho právneho poriadku zaviedli inštitút podmienenej prepustenia a pri jeho aplikácii vychádzali z princípov uvedených v tomto odporúčaní - napríklad:

- podmienkové prepustenie má byť dostupné pri akejkoľvek výmere trestu (*keď je trest odňatia slobody tak krátky, že by podmienkové prepustenie nebolo možné, treba hľadať iné spôsoby jeho naplnenia – pravidlo 4.b*));
- pri arbitrárnom systéme podmienenej prepustenia (v odporúčaní označený ako dobrovoľný systém podmienenej prepustenia) by mali byť kritéria, ktoré má odsúdený naplniť, stanovené jednoznačne a realisticky – pravidlo 18;
- neexistencia stáleho bývania by nemala byť dôvodom pre odmietnutie alebo odklad podmienenej prepustenia – pravidlo 19;
- pri mandátnom systéme podmienenej prepustenia (v odporúčaní označený ako povinný systém podmienenej prepustenia) by mala byť zákonom určená doba trvania výkonu trestu a okolnosti, pri naplnení ktorých by k podmienkovému prepusteniu nedošlo – pravidlá 22 a 23;
- pre spoľahlivé rozhodovanie o podmienkovom prepustení by sa mali podporovať nástroje na hodnotenie rizík a potrieb odsúdených (pravidlo 37) a zhromažďovať štatistické údaje o fungovaní systému podmienenej prepustenia a jeho účinnosti (pravidlo 43).

2.1 Vývoj hmotnoprávnej úpravy podmienenej prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody v Slovenskej republike a jeho vplyv na väzenskú populáciu

Dňa 28. októbra 2019 uplynulo 100 rokov od nadobudnutia účinnosti prvej unifikovanej československej trestnoprávnej normy. Zákon č. 562/1919 Sb. o podmienkovom odsúdení a o podmienkovom prepustení zaviedol dva inštitúty, ktoré boli v modifikovanej podobe známe uhorskému právu, ale v českej časti spoločnej republiky išlo o úplnú novinku. Účel inštitútu podmienenej prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody odôvodňoval predkladateľ pred Národným zhromaždením, nasledovne: „*Podmínečné propuštění má základ svůj v poznání, že účel trestu, totiž polepšení odsouzeného, byl dosažen již dříve, než trest se ukončí, a že je tedy zbytečno dále jej vykonávati, či-li že trest, původně soudem vyslovený, byl stanoven zbytečně dlouhým trváním. Podmínkou propuštění jest, aby byla naděje, že potrestaný se bude na svobodě řádně chovati. Tato naděje bude čerpána hlavně z řádného jeho chování v trestu, z jeho povahy, a z poměrů, které ho čekají na svobodě. Hleděti na tyto*

⁹ VERMEULEN, G., KALMTHOUT, A., PATERSON, N., KNAPEN, M., VERBEKE, P., BONDT, W.: Material detention conditions, execution of custodial sentences and prisoner transfer in the EU Member States. Maklu-Publishers 2011 (dostupné online: <https://biblio.ugent.be/publication/2058083/file/6768354.pdf>)

¹⁰ AMBROŽ, M., ŠUGMAN, K.S.: Conditional Release (Parole) in Slovenia: Problems and Possible Solutions. In: The Prison Journal – Volume 91, s. 467-488

pomery je dôležito, neboť tím se zabrání, aby trestanec se nedostal do takových poměrů, v nichž se skrývá nebezpečí, že se zase dopustí trestných činů.“¹¹ Od prijatia tejto právnej normy sa na našom území naďalej používa diskrečný model podmieneného prepustenia. Kým však prvých skoro štyridsať rokov bolo rozhodovanie o podmienenom prepustení zverené komisii pre podmienené prepustenie¹², od roku 1957 je táto právomoc výlučne v rukách súdu. Zaujímavým bodom, na ktorý nadväzuje aj súčasná aplikácia osobitného typu podmieneného prepustenia s tzv. nariadenou technickou kontrolou (§ 66 ods. 1 písm. c) Trestného zákona) je skutočnosť, že riaditeľ väznice (v tom čase označovanej ako trestnica) bol povinný navrhnúť komisii k podmienenému prepusteniu odsúdeného, u ktorého boli splnené všetky formálne a materiálne podmienky.

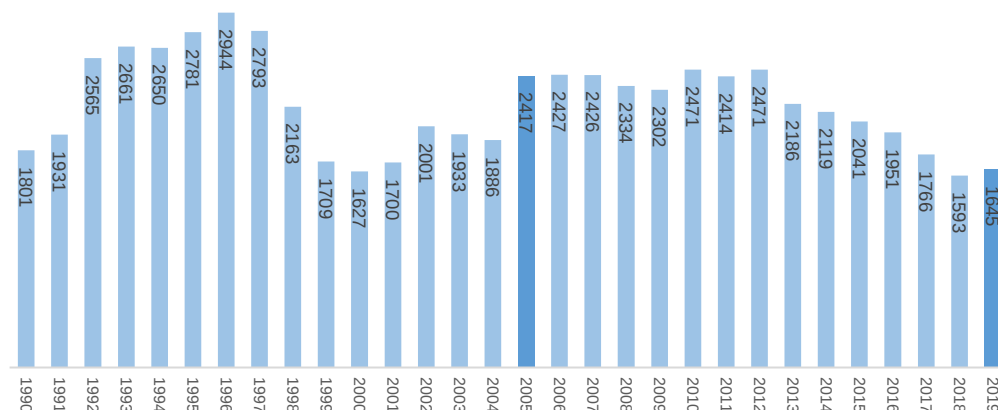
Od roku 1961 bola hmotnoprávna úprava podmieneného prepustenia niekoľkokrát zmenená. Hoci ani pri rekodifikácii trestného práva v roku 2005 neprišlo z trestnoprávneho hľadiska k zásadným zmenám¹³, z nižšie uvedených údajov je preukázateľné, že tieto zmeny podstatným spôsobom zasiahli do využívania inštitútu podmieneného prepustenia a majú podľa môjho názoru vplyv na nárast väzenskej populácie na Slovensku.

rok	formálne podmienky			materiálne podmienky		možnosť kontroly	Opätovné podmienené prepustenie z výkonu toho istého trestu
	prečin	zločin	obzvlášť závažný zločin	preukázanie polepšenia vo výkone trestu	očakávanie riadneho života		
1961	1/2 trestu		2/3 trestu	áno	áno	súd	po výkone 1/2 alebo 2/3 zvyšku trestu
1965	1/2 trestu		2/3 trestu	áno	áno	súd	po výkone 1/2 alebo 2/3 zvyšku trestu
2006	1/2 trestu	2/3 trestu	3/4 trestu	áno	áno	súd / PaMÚ	nie je možné
2016	1/3 trestu + ďalšie podmienky*	1/2 trestu	2/3 trestu	3/4 trestu	áno	súd / PaMÚ / ESMO	nie je možné
2019	1/3 trestu + ďalšie podmienky*	1/2 trestu	1/2 trestu (pri 1.-trestaných)	2/3 trestu	3/4 trestu	súd / PaMÚ / ESMO	nie je možné

* premena zvyšku trestu odňatia slobody na trest domáceho väzenia

Tabuľka 1: Inštitút

podmieneného prepustenia v SR s vyznačenými zásadnými zmenami

Graf 4: Vývoj počtu podmiennečne prepustených odsúdených z výkonu trestu odňatia slobody v SR (1990 – 2019)

Napriek stúpajúcemu počtu odsúdených (oproti roku 2005 je priemerný počet odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody aktuálne vyšší približne o 1/3) dochádza k poklesu počtu podmiennečne prepustených odsúdených. Pre úplnosť informácie je potrebné dodať, že uvedený pokles nie je spôsobený vyšším počtom zamietnutých

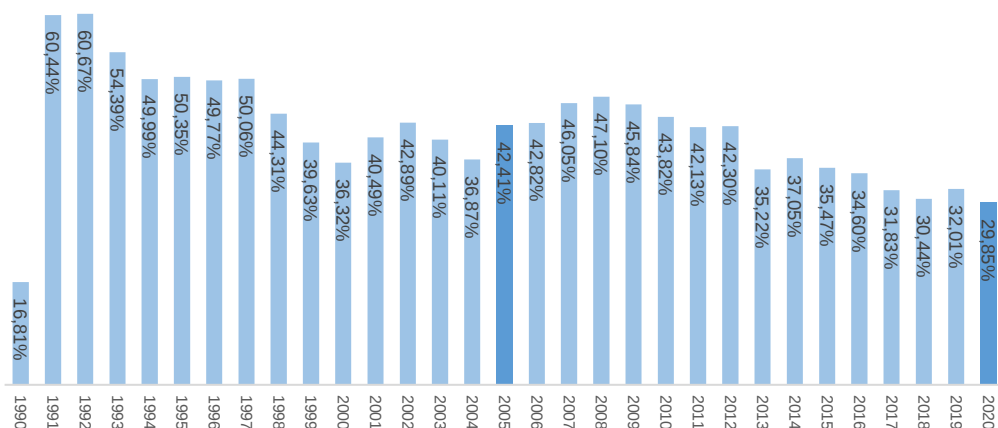
¹¹ Bližšie v dôvodovej správe k návrhu zákona o podmienenom odsúdení a o podmienenom prepustení.

¹² Zloženie komisie sa menilo – v roku 1919 komisiu tvorili dvaja sudcovia zo súdu, v ktorého obvodu sa nachádzala väznica a štátny zástupca; v roku 1950 sa komisia skladala z dvoch sudcov z povolania vymenovaných ministrom spravodlivosti a z troch sudcov z ľudu.

¹³ Dôvodová správa k návrhu Trestného zákona z roku 2005: „Návrh prevzal všetky osvedčené ustanovenia platného Trestného zákona o podmienenom prepustení z výkonu trestu odňatia slobody, avšak dochádza k sprísneniu ohľadom doby, po uplynutí ktorej je možné prepustiť odsúdeného z výkonu trestu – je možné podmiennečne prepustiť z výkonu trestu odňatia slobody po vykonaní jednej polovice trestu u osoby odsúdennej za prečin, dvoch tretín trestu u osoby odsúdennej za zločin a troch štvrtín trestu u osoby odsúdennej za obzvlášť závažný zločin.“

žiadostí (návrhov) na podmienkové prepustenie – hodnota mediánu zamietnutých návrhov je od roku 1990 na úrovni 829 (napr. v roku 2005 bolo zamietnutých 818 žiadostí, v roku 2019 to bolo 876 žiadostí).

Uvedený negatívny trend, ktorý podľa môjho názoru pôsobí ako efekt snehovej gule na rast väzenskej populácie, je ešte viac viditeľný na klesajúcom zastúpení podmienkového prepustenia na celkovom počte prepustených odsúdených z výkonu trestu odňatia slobody.

Graf 5: Vývoj podielu podmienkové prepustených odsúdených na celkovom počte odsúdených prepustených z výkonu trestu odňatia slobody v SR (1990 – 2020)

2.2 Aktuálne hmotnoprávne podmienky podmienkového prepustenia v Slovenskej republike

Zákonné podmienky pre aplikáciu podmienkového prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody sú upravené v § 66 a § 67 Trestného zákona. Podľa uvádzacej vety § 66 ods. 1 Trestného zákona *súd môže odsúdeného podmienkové prepustiť na slobodu, ak odsúdený vo výkone trestu plnením svojich povinností a svojim správaním preukázal polepšenie a môže sa od neho očakávať, že v budúcnosti povedie riadny život*. Tieto podmienky súvisia s osobnosťou odsúdeného (tzv. **materiálne podmienky**). Podmienky súvisiace s plynutím času (dobou výkonu trestu odňatia slobody) sú naviazané na typovú závažnosť trestného činu, resp. od 1. januára 2019 aj „väzenskú“ minulosť odsúdeného (tzv. **formálne podmienky**). Ďalšiu skupinu tvoria podmienky súvisiace so spáchaným trestným činom a so spôsobom výkonu trestu odňatia slobody.

Od 1. januára 2016 tvoria osobitnú skupinu **podmienky súvisiace s technickou kontrolou** podmienkové prepusteného odsúdeného. Hoci ich existencia nie je v ustanoveniach § 66 a 67 Trestného zákona explicitne vyjadrená, povinnosť ich posudzovania je daná § 68 ods. 1 Trestného zákona a uplatnením princípu ultima ratio. Splnenie technických podmienok kontroly by malo byť súčasťou hodnotiaceho úsudku sudcu, nakoľko čiastočne negatívna prognóza vedenia riadneho života po prepustení (riziko recidívy) môže byť vyvážená spôsobom kontroly správania odsúdeného v skúšobnej dobe. Oprávnený subjekt totiž nemôže v ktorejkoľvek oblasti spoločenských vzťahov hľadiť do budúcnosti len cez potenciálne riziko plynúce z posúdenia minulosti, ale aj cez existujúce prostriedky jeho eliminácie. Ak je teda potenciálne riziko recidívy (negatívna resocializačná prognóza) možné aspoň čiastočne znížiť technickou kontrolou, ku ktorej môže sudca nariadiť ďalšie primerané obmedzenia a povinnosti, mal by sa s ich možným použitím sudca vysporiadať. Inak povedané, ak by existovalo vyššie riziko recidívy, ktoré by sudcu viedlo k presvedčeniu, že odsúdený ešte predstavuje „nebezpečenstvo“ pre spoločnosť, tak by mal sudca zvážiť, či ochranu spoločnosti pred týmto „nebezpečenstvom“ nie je možné zaistiť inou formou kontroly. **Princíp ultima ratio totiž nekončí uložením trestu, ale má svoje opodstatnenie aj vo vykonávanom konaní.**¹⁴

Existujúca zákonná úprava materiálnych podmienok podmienkového prepustenia požaduje v prípade každého odsúdeného, ktorý žiada o podmienkové prepustenie alebo je na podmienkové prepustenie navrhnutý, kumulatívne naplnenie dvoch vzájomne sa prelínajúcich skutočností¹⁴:

- preukázanie **polepšenia sa odsúdeného** správaním vo výkone trestu odňatia slobody (*odsúdený vo výkone trestu plnením svojich povinností a svojim správaním preukázal polepšenie*) a

¹⁴ Rozsah aplikovateľnosti podmienkového prepustenia je v súčasnosti otvorený pre všetky kategórie odsúdených (napr. právna úprava z roku 1919 neumožňovala podmienkové prepustenie odsúdených vykonávajúcich tresty odňatia slobody kratšie ako jeden rok; právna úprava v rokoch 2003 – 2019 neumožňovala podmienkové prepustenie pre odsúdených vykonávajúcich doživotné tresty v osobitných prípadoch). Nález ÚS ČR z 28. novembra 2018 (sp. zn. II.ÚS 482/18): „je sice pravdepodobné, že určité skupiny odsouzených budou podmíněně propouštěny výrazně méně často než jiné, nelze však žádnému odsouzenému (ani u chronických recidivistů či pachatelů velmi závažné kriminality) upřít možnost prokázat polepšení a prognózu řádného života, a tedy možnost být podmíněně propuštěn za splnění zákonných podmínek.“. Rovnako ako recidivisti nie sú z pri súčasnej zákonnej formulácii z podmienkového prepustenia vylúčení ani cudzinci (bližšie nález ÚS ČR z 18. júna 2019, sp. zn. II. ÚS 810/18).

- **prognóza vedenia riadneho života po prepustení** (môže sa od neho očakávať, že v budúcnosti povedie riadny život).

Uvedené právne pojmy a formulácie sú natoľko neurčité, že spôsobujú aplikačné nejasnosti a narušajú princípy právnej istoty a predvídateľnosť práva.¹⁵ V predkladanom príspevku sa im venujem ako ďalším argumentom pre začatie odbornej diskusie o možnostiach zmeny existujúceho modelu podmienenečného prepustenia na Slovensku.

2.2.1 Preukázanie polepšenia vo výkone trestu odňatia slobody

O podmienenečnom prepustení síce rozhoduje súd, ale dôkazom, o ktorý sa opiera hodnotenie polepšenia vo výkone trestu je najmä hodnotenie odsúdeného spracované ústavom na výkon trestu odňatia slobody (ďalej len „ústav“). V snahe vymedziť minimálne oblasti, ktoré by mali byť súčasťou hodnotenia ústavu, sa v ustanovení § 64 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti SR č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov uvádza, že *hodnotenie ústavu obsahuje okrem osobných údajov aj údaje uvedené v rozsudku súdu a údaje preukazujúce stav plnenia podmienok na podmienenečné prepustenie, najmä hodnotenie správania odsúdeného vo výkone väzby a výkone trestu, aktivitu odsúdeného a plnenie programu zaobchádzania a resocializačnú prognózu podľa hodnotenia rizika sociálneho zlyhania*. Avšak napriek snahe o objasnenie neurčitých materiálnych podmienok, ponecháva právna úprava rovnako všeobecnými formuláciami na riaditeľa ústavu a následne na sudcu identifikovanie konkrétnych prejavov správania odsúdených, z ktorých možno vyvodiť závery o polepšení sa odsúdeného. **Ako interpretačnú pomôcku je preto vhodné využívať ustálenú judikatúru vyšších súdnych inštancií (nálezy ústavného súdu, stanoviská najvyššieho súdu a pod.), ktoré pri svojej činnosti pozitívnym ale aj negatívnym spôsobom vymedzili, čo v súlade s ústavnými princípmi možno považovať za hodnotené prejavy správania a ktoré prejavy správania sa pri podmienenečnom prepustení nehodnotia.**

Veľmi precízne sa otázke materiálnych podmienok podmienenečného prepustenia venoval Ústavný súd Českej republiky napríklad v náleze z 28. novembra 2018 (sp. zn. II.ÚS 482/18), v náleze z 18. júna 2019 (sp. zn. II.ÚS 810/18), či v náleze z 12. februára 2019 (sp. zn. III.ÚS 2204/17).¹⁶ Pri hodnotení správania sa odsúdeného stanovil mantinely pre nasledovné oblasti:

- **disciplinárne odmeny a tresty** – *„ne každý aspekt chování či plnění nebo neplnění povinnosti odsouzeného značí jeho polepšení či nepolepšení a může být relevantní při posouzení této podmínky. Tak například nedodržování striktního vězeňského režimu – ku příkladu nedbalým stláním postele - může být považováno za neplnění si svých povinností, avšak nutně neznamená, že se odsouzený nepolepšil. Chování a plnění povinností odsouzeného je tak třeba posuzovat právě ve světle možného polepšení. Polepšení může příkladmo nasvědčovat, pokud se odsouzený účastní programů určených k předcházení trestné činnosti, rozezná a reflektuje okolnosti, které v minulosti přispěly k tomu, že páchal trestnou činností, pracuje, přestože před nástupem nebyl dlouhodobě zaměstnán, zlepšuje své znalosti a schopnosti s cílem uplatnit se ve společnosti, získává náhled na svoji trestní minulost a upřímně lituje svého jednání nebo pokud ve výkonu trestu výrazně neporušuje své povinnosti (například opakovaným užíváním omamných látek). Obecně ovšem není vhodné vycházet pouze z počtu nasbíraných kázeňských odměn či trestů; takové číslo bez uvedení, za co byly uloženy, je nevypovídající z hlediska polepšení a nápravy, navíc nelze pominout ani odlišnou a v čase se proměňující praxi jednotlivých věznic při udělování kázeňských odměn a trestů. Při zvažování, zda se odsouzený polepšil, je tak třeba primárně hodnotit, za co mu byly uloženy kázeňské odměny či tresty, nikoli však kolik mu jich bylo uloženo.“*¹⁷
- **odčinenie škody spôsobenej trestným činom** – *„nahrazení či odčinění trestným činem způsobené škody patří mezi cíle moderního trestního práva. Pokud se odsouzený snaží odčinit škodu způsobenou trestným činem, který spáchal, může to vypovídat i o jeho náhledu na vlastní minulou společensky škodlivou činnost a značit jeho polepšení či nápravu. Je však třeba rozlišovat skutečnou snahu o odčinění škody způsobené trestnou činností od úsilí předstíraného pouze navenek. Mimoto je třeba mít na paměti, že odsouzení vykonávající trest odnětí svobody mnohdy nemají prostředky potřebné k uhrazení byť minimální části*

¹⁵Ústavný súd ČR vo svojom náleze z 28. novembra 2018 (sp. zn. II.ÚS 482/18) k obdobnej právnej úprave v Českej republike konštatoval že „vyjasnění právní úpravy a kritérií pro podmíněné propuštění odsouzených by bylo prospěšné i pro samotné soudy rozhodující v těchto věcech; neboť je vždy obtížné rozhodovat, jakož i kvalitně a ústavně konformně odůvodňovat svá rozhodnutí, není-li zcela zřejmé, na základě jakých okolností rozhodnutí činit a co při nich posuzovat ... Tato nejednoznačnost pak vede k neopodstatněným rozdílným mezi soudy i soudci při rozhodování o podmíněném propuštění, které jsou zjevné na první pohled“.

¹⁶Pre objektivnosť je však potrebné dodať, že rozsiahla činnosť Ústavného súdu ČR v tejto oblasti je aj predmetom kritických komentárov, ktoré poukazujú na ústavne nedostatočnú argumentáciu, resp. v niektorých prípadoch za nadužívanie medzinárodne nezáväzných odporúčaní (bližšie KILIAN, P., NOVÁK, J.: Analýza vybraných nedostatkov judikatury Ústavního soudu při aplikaci institutu podmíněného propuštění. In: Trestněprávní revue 1/2020, s. 20

¹⁷Nález ÚS ČR z 28. novembra 2018 (sp. zn. II.ÚS 482/18).

způsobené škody vedle nákladů trestního řízení; mohou tak být schopni pouze vyjádřit lítost nad svým jednáním, popřípadě uhradit velmi malou část způsobené škody.“¹⁹,

- **priznanie sa odsúdeného k spáchaniu trestného činu** – „**doznání odsouzeného k trestnému činu není nezbytnou podmínkou pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody**. Ústavní soud si je samozřejmě vědom, že mezi pojmem "polepšení se" a "doznání" může z obsahového hlediska být úzká souvislost. To však neznamena, že by oba tyto pojmy bylo možno zaměňovat, nebo dokonce ztotožňovat. Je totiž zřejmé, že doznání lze učinit i bez toho, aby se pachatel polepšil, např. je-li přistižen přímo při činu a dozná se jen proto, že zapírat nemá smysl, aniž by však jakkoliv svůj postoj ke své trestné činnosti přehodnotil, případně v kontextu nynějšího případu jen proto, aby formálně splnil požadavky soudu rozhodujícího o jeho podmíněném propuštění. Stejně tak naopak odsouzený může jistě přijmout plnou odpovědnost za svou trestnou činnost a vnitřnit si přesvědčení již nikdy ji neopakovat i bez výslovného doznání. Nelze např. vyloučit, že odsouzený bude natolik zahanben činem, který spáchal, že byt' vnitřně veškerou odpovědnost přijme, nebude schopen to navenek verbalizovat.“¹⁸.

2.2.2 Resocializačná prognóza

Podmienka preukázania polepšenia je úzko zviazaná s ďalšou podmienkou, ktorá sa týka vedenia riadneho života odsúdeného v budúcnosti, ktorá logicky nadväzuje na polepšenie. Zatiaľ čo polepšenie sleduje aktivitu a zmenu odsúdeného v relatívne blízkej minulosti (vzhľadom na dĺžku trestu), popřípadě v súčasnosti, očakávanie vedenia riadneho života je orientované do budúcnosti. Uvedené však nevylučuje, aby pri predikcii rizika protiprávneho správania osoby využívali aj informácie z trestnej minulosti odsúdeného. **Pri určovaní resocializačnej prognózy hodnotiteľ totiž nezohľadňuje trestnoprávnu recidívu, ale zohľadňuje faktický stav protiprávneho správania v minulosti bez ohľadu na to, či bol hodnotený za predchádzajúci skutok potrestaný alebo bolo potrestanie zahľadené; inak povedané, predikcia rizika protiprávneho správania osoby vychádza z kriminologického poňatia recidívy.** Neuloženie trestu alebo zahľadenie odsúdenia nebráni hodnotiteľovi, aby pri hodnotení osoby páchatel'a (najmä s ohľadom na časovú nadväznosť spáchaných skutkov) prizeral na skutočnosť, že páchatel' v minulosti spáchal trestný čin, a z tejto skutočnosti vyvodil príslušné závery pokiaľ ide o sklony páchatel'a k trestnej činnosti, jeho vzťah k spoločenským hodnotám chránených Trestným zákonom, možnosť jeho nápravy a pod.¹⁹ **Tak ako pri iných skutočnostiach tvoriacich podklad k určeniu resocializačnej prognózy však treba kriminologickú recidívu hodnotiť vždy vo vzájomnej súvislosti s inými faktormi, tzn. že nemôže byť sama o sebe dôvodom na zamietnutie žiadosti o podmienené prepustenie**²⁰ (napríklad ani neexistencia stáleho bývania, či práce po prepustení by nemali byť samé osebe dôvodom pre odmietnutie alebo odklad podmieneného prepustenia).

Pri hodnotení druhej materiálnej podmienky sa posudzuje pravdepodobnosť a teda nie je možné hovoriť o stopercentnom presvedčení ďalšieho vývoja správania odsúdeného po prepustení, pretože by nešlo o predikciu ale veštenie. V súlade s pravidlom 37 Odporúčania Rec(2003)22 Výboru ministrov Rady Európy členským štátom týkajúce sa podmieneného prepustenia je pre určenie tejto pravdepodobnosti potrebné využívať nástroje na hodnotenie rizík a potrieb odsúdených.¹⁶

Zjednodušene možno rozlišovať dva typy predikčných nástrojov: nástroje založené na klinickom úsudku hodnotiteľa (subjektívne/intuitívne techniky) a nástroje vychádzajúce zo štatistickej praxe (techniky kombinujúce a väzujúce faktory, ktoré poskytnú výsledné objektívne skóre). Nástroj aktuálne používaný v zbere patrí medzi štatistické nástroje. Jeho základom je kanadský model Level Service Inventory – Revised (LSI-R). Ide o diagnostický nástroj tretej generácie, ktorý okrem štatistického vyhodnocovania statických faktorov (trestná minulosť, vek, pohlavie, aktuálna trestná činnosť) pracuje aj so štatistikou dynamických prediktorov (označovaných aj ako kriminogénne potreby) charakterizovaných vlastnosťami, popřípadě situáciami, ktoré sú

¹⁸ Nález ÚS ČR z 12. februára 2019 (sp. zn. III.ÚS 2204/17).

¹⁹ Najvyšší súd túto myšlienku formuloval v uznesení zo 7. apríla 2016 (sp. zn. 5 Urtost 2/2016) nasledovne: „Materiálnu podmienku možnosti očakávať, že odsúdený v budúcnosti povedie riadny život v zmysle § 66 ods. 1 písm. b/ Trestného zákona je potrebné i v prípade uvedenom v bode I. skúmať aj pri zohľadnení okolností predchádzajúceho života odsúdeného, vrátane jeho skorších odsúdení.“

²⁰ Nález ÚS ČR z 28. novembra 2018 (sp. zn. II.ÚS 482/18): „Ani trestní minulosť odsouzeného tedy nelze hodnotit mechanicky, tedy například sledovat jen počty minulých odsouzení či nevyužitých šancí podmíněného propuštění. Bez zasazení do kontextu kriminální kariéry a života odsouzeného není samo o sobě určující, kolikrát byl odsouzený trestán, kolikrát byl ve výkonu trestu odnětí svobody či kolikrát se neosvědčil po podmíněném propuštění. Jak Ústavní soud naznačil již výše (viz bod 32 tohoto nálezu), žádná z těchto skutečností nemůže sama o sobě vyloučit možnost podmíněného propuštění, pokud odsouzený opravdově změnil svůj život.“

otvorené ku zmenám (bývanie, zamestnanie, osobné financie, závislosti, rodina a sociálny kontakt, vzdelanie a výchova, osobnosť).

Pri používaní tohto nástroja sa často stretávame s výhradami o diskriminačnej aplikácii faktorov „Vek“ a „Pohlavie“. Tieto výhrady sú z môjho pohľadu právne irelevantné.²¹ Diskrimináciou totiž podľa môjho názoru nie je rozdielne zaobchádzanie vyplývajúce z rozdielnej miery rizika overiteľnej štatistickými alebo obdobnými údajmi a teda ani určenie takýchto rizikových faktorov, ktoré sú objektívne odôvodnené sledovaním oprávneného záujmu nemôže byť diskrimináciou. Uvedené tvrdenie možno podložiť aj obdobným vymedzením výnimiek hodnotenia rizík uvedených napríklad v smernici Rady 2004/113/ES z 13. decembra 2004 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu (*Určité kategórie rizík sa môžu pre pohlavia líšiť. Pri hodnotení poistných rizík je v niektorých prípadoch pohlavie jedným, nie však nevyhnutne jediným, určujúcim faktorom. Členské štáty rozhodnúť o povolení výnimiek z pravidiel o prémiech a zľavách pre obe pohlavia, pokiaľ môžu zabezpečiť, že základné poistno-matematické a štatistické údaje, na ktorých sú výpočty založené, sú spoľahlivé, pravidelne aktualizované a prístupné verejnosti.*), či v § 8 odsek 6 zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) (*Diskriminácia nie je rozdielne zaobchádzanie z dôvodu veku alebo zdravotného postihnutia pri poskytovaní poisťovacích služieb, ak takéto rozdielne zaobchádzanie vyplýva z rozdielnej miery rizika overiteľnej štatistickými alebo obdobnými údajmi a podmienky poisťovacích služieb sú primerané tomuto riziku.*) **Určenie pohlavia a veku ako rizikových faktorov vychádzalo a vychádza zo štatisticky overiteľných údajov. V súvislosti s určením resocializačnej prognózy je ešte potrebné dodať, že spochybňované rizikové faktory (vek, pohlavie, recidíva a pod.) nie sú samé osebe schopné zásadným spôsobom ovplyvniť výslednú hodnotu resocializačnej prognózy.**

3 SYSTÉM PROCESNÝCH ZÁRUK

Spôsob výkonu trestných sankcií musí byť nielen efektívny z pohľadu zvolených metód, foriem a prostriedkov pozitívneho ovplyvňovania odsúdeného, ale mal by zachovávať princípy „hľadania pravdy“ pri prijímaní zásadných rozhodnutí zmierňujúcich alebo sprísňujúcich ich výkon.²² Hoci je vykonávacie konanie štádiom trestného konania, ktoré nasleduje až po vyriešení primárneho sporu medzi štátom a páchatel'om trestného činu, je kľúčovým prostriedkom spravodlivého vysporiadania sa s následkami trestného činu a cestou k narovnaniu spoločenských vzťahov narušených trestným činom. Imanentnou súčasťou rozhodujúcich inštitútov výkonu trestu odňatia slobody by tak mali byť procesné záruky spravodlivého procesu. V domácej a zahraničnej odbornej literatúre, či judikatúre sa venuje veľká pozornosť najmä systémom podmieneného prepustenia a podmienkam, ktoré musí odsúdený naplniť (hmotnoprávnej stránke). Procesnej stránke je venovaná minimálna pozornosť. V tejto súvislosti treba osobitne oceniť prístup Ústavného súdu ČR, ktorý opakovane zdôraznil, že *„řádné naplnění všech požadavků spravedlivého procesu při rozhodování o podmíněném propuštění je velmi podstatné právě z hlediska možných důsledků nesprávného rozhodnutí na životní osud konkrétní osoby i její rodiny (sp. zn. II.ÚS 482/18 zo dňa 28. 11. 2018).“*. Zákonné rozhodnutie nemôže vzniknúť bez spravodlivého procesu, ktorého základom sú tvrdenia strán podložené dôkazmi.

Na význam procesných záruk v konaní o podmienenom prepustení upozorňuje vyššie uvedené Odporúčanie Rec(2003)22 Výboru ministrov Rady Európy členským štátom týkajúce sa podmieneného prepustenia. Procedurálne záruky v konaní o podmienenom prepustení by mali napĺňať minimálne nasledovné odporúčania²³:

„32. Rozhodnutie o udelení, odklade alebo zrušení podmieneného prepustenia alebo o uložení súvisiacich podmienok a opatrení by mali prijímať zákonom určené orgány, v súlade s postupmi, na ktoré sa vzťahujú nasledovné záruky:

- a) odsúdené osoby by mali mať právo osobného vypočutia a nárok na pomoc podľa zákona;*
- b) rozhodujúci orgán by mal dôsledne zvážiť všetky skutočnosti, vrátane prehlásenia podaného odsúdeným na podporu ich prípadu;*
- c) odsúdené osoby by mali mať odpovedajúci prístup ku svojmu spisu;*
- d) rozhodnutia by mali obsahovať odôvodnenie a mali by byť vyhotovené písomne.*

33. Odsúdené osoby by mali mať možnosť podať sťažnosť vyššiemu nezávislému alebo nestrannému rozhodovaciemu orgánu zriadenému zákonom z hmotnoprávnych dôvodov ako aj z dôvodov nerešpektovania procesných záruk.

²¹ Obdobný názor formulovala aj verejná ochrankyňa práv, ktorá po preskúmaní podnetov odsúdených a samotného nástroja konštatovala, že sa diskriminačný charakter v hodnotení rizika sociálneho zlyhania nepreukázal a používaný nástroj neporušuje základné práva a slobody zaručené Ústavom SR.

²² „Justice cannot stop at the prison gate“ (Ezeh a Connors c. Spojené kráľovstvo, sťažnosť č. 39665/98 a 40086, odsek 83, ECHR 2003-X)

²³ Článok 32 a nasl. odporúčania Rec(2003)22

34. Sťažnosti by malo byť možné podávať tiež vo veciach výkonu podmieneného prepustenia.

35. Všetky postupy pri podávaní a vybavovaní sťažností by mali dodržiavať záruky stanovené v pravidlách 13 až 19 Európskych pravidiel alternatívnych sankcií a opatrení.

36. Nič v odsekoch 32 až 35 by nemalo byť interpretované ako obmedzenie alebo odchýlka od akýchkoľvek práv, ktoré môže v tejto súvislosti garantovať Európsky dohovor o ľudských právach.“

Vo väčšina štátov Rady Európy rozhoduje otázky podmieneného prepustenia minimálne v poslednej stupni súdna moc²⁴ – Rakúsko, Belgicko, Chorvátsko, Slovensko, Česká republika, Lotyšsko, Luxembursko, Rumunsko, Švédsko, Nemecko, Taliansko, Fínsko, Maďarsko, Portugalsko, Španielsko, Bulharsko, Estónsko, Francúzsko, Grécko, Poľsko. Výnimku predstavuje systém v Slovinsku, Holandsku a v štátoch Spojeného kráľovstva a Írska.²⁵ Príslušnosť na konanie o podmienenom prepustení z výkonu trestu odňatia slobody je zároveň „najviditeľnejší procesný rozdiel“ medzi systémom common law a kontinentálnym právom. V krajinách patriacich do Britského spoločenstva národov prevažuje rozhodovanie prostredníctvom tzv. parolových komisií – tento orgán má v jednotlivých krajinách rôzne zloženie, ale v zjednodušenej podobe možno povedať, že je súčasťou štátnej administratívy (teda nejde o súdny orgán). Úlohou parolovej komisie je skúmať prípady osôb oprávnených na podmienené prepustenie, prerokovávať záznamy, viesť vypočutia, udeľovať podmienené prepustenie, určovať podmienky podmieneného prepustenia, vydávať príkazy osobám obvineným z porušenia podmienok podmieneného prepustenia, viesť vypočutia o zrušení podmieneného prepustenia a rozhodnúť o osvedčení alebo neosvedčení sa podmienené prepustených. Okrem zloženia parolovej komisie sa v jednotlivých krajinách procesné ustanovenia líšia napríklad v otázkach prítomnosti odsúdeného na rokovaní komisie, sprostredkovanom alebo osobnom vypočutí odsúdeného, účasti poškodeného (obete) na rokovaní komisie, možnosti odsúdeného vyjadriť sa k správe väznice a navrhovať vlastné dôkazy, možnosti odsúdeného podať odvolanie voči zamietnutiu žiadosti o podmienené prepustenie.

Rozhodovanie prostredníctvom komisie nie je úplne neznámi spôsob rozhodovania ani v prostredí československej právnej úpravy. Okrem už spomínanej „komise pro podmínečné propuštění z trestu“, ktorá od roku 1919 rozhodovalo nielen o podmienenom prepustení ale aj o osvedčení sa odsúdeného počas skúšobnej doby podmieneného prepustenia (oprávneným prostriedkom voči rozhodnutiu o neprepustení bola sťažnosť posudzovaná ministrom spravodlivosti), existuje aj čerstvá skúsenosť v podobe aktivity národného projektu Křehká šance II. v Českej republike – „KA 01 - Komise pro podmíněné propuštění“. – realizovaného Probačnou a mediačnou službou ČR. Cieľom aktivity realizovanej v 18 regiónoch bolo profesionálne, komplexné a objektívne posudzovanie splnenia materiálnych podmienok pre podmienené prepustenie a vytvorenie odporúčania / neodporúčania pre účely rozhodnutia súdu. V prípade odporúčania k podmienenému prepusteniu komisia vytvorila súčasne tzv. plán bezpečného prepustenia, tj. návrh opatrení, ktoré majú v skúšobnej dobe znížiť riziko recidívy, zohľadniť potreby obete a zvýšiť bezpečnosť verejnosti.²⁶

4 ZÁVER

Na základe prezentovaného negatívneho trendu zvyšovania väzenskej populácie, identifikovaných aplikačných nedostatkov v diskrečnom systéme podmieneného prepustenia, doterajšieho výskumu v oblasti recidívy podmienené prepustených odsúdených na Slovensku a osvedčenej dobrej praxe v zahraničí, navrhujem v systéme podmieneného prepustenia vykonať postupne nasledovné systémové úpravy:

I. Hmotnoprávna úprava

označenie zmeny	Zavedenie zmiešaného systému podmieneného prepustenia
ustanovenie zasiahnuté zmenou	§ 66 Trestného zákona
detailný návrh zmien	Z existujúceho systému podmieneného prepustenia by boli vyčlenení odsúdení s dĺžkou trestu odňatia slobody do 1 roka vykonávajúci trest odňatia slobody za prečin. Títo odsúdení by boli po polovici výkonu trestu „automaticky“ podmienené prepustení za podmienky, že – nemajú evidovaný nezahladený disciplinárny trest a súčasne

²⁴ V niektorých štátoch totiž na prvom stupni rozhoduje napr. generálny prokurátor, väzenská služba alebo parolová komisia, avšak v odvolacom konaní rozhoduje súd (Luxembursko, Fínsko).

²⁵ Údaje boli získané z <https://www.euprobationproject.eu/national.php>.

²⁶ Detailné hodnotenie tejto aktivity, vrátane navrhovaných legislatívnych úprav, je dostupné online https://www.pmscr.cz/download/projekty_KSII_Zaverecna_evaluacni_zprava_200819.pdf

	- nevykonávajú trest, ktorý bol nariadený po rozhodnutí o neosvedčení sa v skúšobnej dobe určenej pri podmienечnom odklade výkonu trestu odňatia slobody, podmienечnom odklade výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom, o výkon zvyšku trestu, ktorý bol nariadený po rozhodnutí o neosvedčení sa v skúšobnej dobe pri podmienечnom prepustení z výkonu trestu odňatia slobody. Skúšobná doba podmienечného prepustenia by zodpovedala zvyšku nevykonaného trestu.
prínosy	- zníženie počtu väznených osôb - K 10. mája 2021 je vo výkone trestu odňatia slobody spolu 1091 odsúdených vykonávajúcich trest odňatia slobody s dĺžkou trestu do 1 roka (cca 13% všetkých väznených osôb). Skoro 91% z týchto odsúdených (991 odsúdených) nemá aktuálne evidovaný disciplinárny trest. Vzhľadom na typovú závažnosť trestného činu nejde v prípade týchto odsúdených o nebezpečných skupinu odsúdených (vo väčšine prípadov ide o majetkovú trestnú činnosť). V prípade odsúdených vykonávajúcich trest odňatia slobody za vybrané trestné činy s prvkami násilného správania (napr. § 360, § 360a) by bol súčasťou podmienечného prepustenia aj probačný dohľad. - zníženie súdnej agendy o uvedenú kategóriu odsúdených.
navrhovaný termín implementácie	1. januára 2022

Po účinnosti uvedenej zmeny by bol inštitút podmienечného prepustenia aplikovaný nasledovne:

	formálne podmienky		materiálne podmienky	oprávnený orgán
	lehota	iné		
1	1/2 vykonanéh o trestu	- odsúdení s dĺžkou trestu odňatia slobody do 1 roka vykonávajúci trest za prečin	bez evidovaného disciplinárneho trestu	bez rozhodnutia
2	1/2 vykonanéh o trestu	odsúdený za prečin, na ktorého sa nevzťahuje bod 1.	- preukázanie polepšenia vo výkone trestu odňatia slobody - pozitívna resocializačná prognóza	súd
3	1/2 vykonanéh o trestu	- odsúdený za zločin - nebol pred spáchaním trestného činu vo výkone trestu odňatia slobody		súd iba na návrh riaditeľa ústavu
4	2/3 vykonanéh o trestu	- odsúdený za zločin		súd
5	3/4 vykonanéh o trestu	- odsúdený za obzvlášť závažný zločin		
6	25 rokov vykonanéh o trestu	- odsúdený vykonávajúci doživotný trest odňatia slobody		

II. Procesná úprava

označenie zmeny	Zavedenie parolových komisií
ustanovenie zasiahnuté zmenou	Trestný poriadok, zákon o výkone trestu odňatia slobody
detailný návrh zmien	Oprávneným orgánom na rozhodovanie o podmienечnom prepustení by boli v prípade 2. až 6. bodu vyššie uvedenej tabuľky parolové komisie zložené z odborného personálu väznice, probačných úradníkov, sociálnych kurátorov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny a ďalších subjektov postpenitenciárnej starostlivosti; voči rozhodnutiu o zamietnutí žiadosti o podmienечné prepustenie bola prípustná

	sťažnosť, o ktorej by rozhodoval súd / prokurátor (ostatné procesné záručky by ostali zachované).
prínosy	- zníženie súdnej agendy – ročne súdy rozhodujú približne v 2 300 konaniach o podmienenej prepustení
navrhovaný termín implementácie	- pilotné overovanie v rámci implementácie pripravovaného národného projektu Šanca na návrat II (2023 – 2026) - najskôr 1. januára 2027

Použitá literatúra:

AMBROŽ, M., ŠUGMAN, K.S.: Conditional Release (Parole) in Slovenia: Problems and Possible Solutions. In: The Prison Journal – Volume 91, s. 467-488.

GRIGER, J., LORKO, J. 2018. Môže za prepustenosť väzňov len rozhodovacia činnosť súdov. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2018: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2018., ISBN 978-80-7160-484-6, s. 416 - 423.

GRIGER, J.: Perspektívy podmienenej prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody v zrkadle existujúcich možností podpory odsúdených na plynulý prechod do občianskeho života. In: Romža, S (ed.). Zborník vedeckých príspevkov z Interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie „III. KOŠICKÉ DNI TRETNÉHO PRÁVA - Kriminologické a organizačno-technické aspekty privatizácie trestného práva, 06. – 07. 11. 2019, Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta. s. 273 - 284.

ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní zákoník: komentář. I, § 1-139. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1078.

TOURNIER, P. V.: Systems of Conditional Release (Parole) in the Member States of the Council of Europe. In: Champ pénal/Penal field - Vol. I/2004.

VERMEULEN, G., KALMTHOUT, A., PATERSON, N., KNAPEN, M., VERBEKE, P., BONDT, W.: Material detention conditions, execution of custodial sentences and prisoner transfer in the EU Member States. Maklu-Publishers 2011.

KILIAN, P., NOVÁK, J.: Analýza vybraných nedostatkov judikatury Ústavního soudu při aplikaci institutu podmíněného propuštění. In: Trestněprávní revue 1/2020, s. 20.

Nález ÚS ČR z 28. novembra 2018 (sp. zn. II.ÚS 482/18)

Nález ÚS ČR z 12. februára 2019 (sp. zn. III.ÚS 2204/17)

Nález ÚS ČR z 18. júna 2019 (sp. zn. II. ÚS 810/18)

Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 7. apríla 2016 (sp. zn. 5 Urtost 2/2016)

Dôvodová správa k návrhu Trestného zákona z roku 2005